

VI. kongres Evropske mreže za primerjalne literarne vede (REELC/ENCLS)

Dublin, Dublin City University in Galway, National University of Ireland, 24.–28. avgust 2015

Blaž Zabel

Faculty of Classics, Univerza v Cambridgeu in Pedagoška fakulteta, Kardeljeva ploščad 16, SI-1000 Ljubljana
bz255@cam.ac.uk
blaz.zabel@pef.uni-lj.si

Med 24. in 28. avgustom je na Irskem potekal mednarodni kongres Evropske mreže za primerjalne literarne študije (Réseau Européen d'Études Littéraires Comparées oziroma European Network for Comparative Literary Studies). Organizacija kongresa, ki se praviloma odvije vsaki dve leti in je letos potekal že šestič, je bila zaupana Dublin City University v Dublinu ter National University of Ireland v Galwayu, koordinacijo pa je prevzela **Brigitte Le Juez** s sodelavci (**Nina Shiel** in **Áine McGillicuddy** z Dublin City University ter **Hans-Walter Schmidt-Hannisa**, **Bill Richardson** in **Paolo Bartoloni**, vsi trije z National University of Ireland v Galwayu). Srečanje je potekalo pet dni, prva dva delovna dneva sta se odvila v Dublinu, tretji dan je bil namenjen prevozu udeležencev ter ogledu srednjeveškega samostanskega kompleksa Clonmacnoise, četrti in peti dan pa so udeleženci svoje prispevke predstavljali v Galwayu. Referate je predstavilo več kot 200 raziskovalcev, večina jih je prihajala iz evropskih držav, sodelovali pa so tudi predstavniki univerz iz drugih držav po svetu. Kot vabljen gost sta svoji plenarni predavanji predstavila **Bertrand Westphal**, avtor odmevne študije *La Géocritique, Réel, Fiction, Espace*, ter **Emer O'Sullivan**, ena pomembnejših raziskovalk otroške in mladinske književnosti ter avtorica vplivne študije *Comparative Children's Literature*.

Evropska mreža za primerjalne literarne vede (REELC/ENCLS) je bila ustanovljena leta 2001 v Parizu. Listina o njeni uradni ustanovitvi ali statut delovanja pa je bila sprejeta leta 2003 v Bruslju, podpisalo jo je 18 predstavnikov evropskih nacionalnih društev za primerjalno književnost. Leta 2005 je članstvo mreže na generalni skupščini ob prvem kongresu REELC/ENCLS v Firencah statut tudi potrdilo. Ideja za ustanovitev evropskega društva se je pravzaprav porodila že leta 2000 na kongresu Mednarodne zveze za primerjalno književnost (AILC/ICLA) v Pretoriji (Republika Južna Afrika), ko so raziskovalci ugotavljali, da je Evropa

prostor večkulturnega in intermedialnega srečevanja različnih jezikovnih in literarnih skupin, ki tvorijo povezano medkulturno področje. Ker so meje Evrope fluidne, njena konstrukcija pa kontekstualno pogojena, je bila mreža oblikovana predvsem kot platforma za interdisciplinarni dialog o kulturi, literaturi in pristopih v literarni vedi ter kot potencialna možnost za dialog med raziskovalci številnih evropskih primerjalnih središč. Že od samih začetkov mreže so zelo aktivni in opazno prisotni tudi slovenski komparativisti. Tako je bila ustanovna članica REELC/ENCLS in njenega izvršnega odbora v prvih dveh mandatih (2003-2005 in 2005-2007) **Jola Škulj** z Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU, kasneje je bil član izvršnega odbora tudi **Marko Juvan** (prav tako ZRC SAZU), od 2005, ko je bil potrjen koncept spletne platforme v koordinaciji Jole Škulj ter spletnega urednika **Aleša Vaupotiča** (Univerza v Novi Gorici), pa ZRC SAZU s sodelavci že desetletje vzdržuje internetne strani, ki so najvidnejši in najdejavnejši vidik mreže v času med rednimi dvoletnimi kongresnimi srečanji. Internetne strani (www.eurolit.net, www.eurolit.org, www.reelc.net, www.encls.net) hkrati delujejo kot interaktivna platforma za povezovanje članov, diskusijo na forumu, objavljanje novic o konferencah in izidih knjig s področja primerjalne vede, na njej pa lahko raziskovalci objavljajo tudi svoje članke, konferenčne prispevke, monografije in podobno. Internetna stran gosti tudi REELC Bulletin / ENCLS Newsletter, ki ga člani trikrat letno prejemajo preko spletne pošte in ki predstavlja odličen vir informacij za prihajajoče dogodke, za poročila o preteklih dogodkih, o najnovejših književnih in revijalnih objavah, vabilih k sodelovanju v tematskih zbornikih, štipendijah za doktorske ter podoktorske projekte in podobno. Druga dejavnost mreže je organizacija kongresov, ki vsako drugo leto potekajo že od 2005, letošnji dogodek v Dublinu in Galwayu pa je bil šesto zaporedno srečanje. Zaradi obsežnosti kongresa z več vzporednimi sekcijami ter vloge slovenskih komparativistov za delovanje, razvoj, popularizacijo in prepoznavnost Evropske mreže za primerjalne literarne študije se ne gre čuditi, da je na samem dogodku svoje referate predstavilo kar 11 slovenskih komparativistov: Marko Juvan, Jola Škulj in Marijan Dovič z ZRC SAZU, Aleš Vavpotič z Univerze v Novi Gorici, Narvika Bovcon, Danica Čerče, Urška Perenič in Blaž Zabel z Univerze v Ljubljani, ob tem pa še Metka Zupančič z Univerze v Alabami ter Rok Bozovičar z Univerze v Beogradu.

Organizatorji so za osrednje tematsko področje tokratnih preučevanj in interesov izbrali naslov »Longing and Belonging / Désir et Appartenance«, ki bi ga lahko zasilno prevedli kot »hrepenenje in pripadanje«: sama tema je tako nakazovala prevpraševanja književnosti in prostora, predvsem v povezavi z nedavno aktualiziranimi vprašanji prostorskega obrata, geokritike, odnosom centra in periferije ter z njima povezanima oblikovanjema

nacionalnosti v literaturi. To temo so obravnavali številni raziskovalci, tematsko pa jo je uvedlo plenarno predavanje Bertranda Westphala. Kar se tiče vprašanja nacionalne pripadnosti ter literature, bi lahko kar nekaj prispevkov uvrstili tudi v danes zelo priljubljene študije izseljenske književnosti oziroma književnosti migrantov (na primer prispevek, ki je obravnaval literaturo italijanskih in libanonskih priseljencev v Ameriki ali pa prispevek o bližnjevzhodnih piscih v Nemčiji) in književnosti manjšin (na primer sekcija posvečena estonski manjšini na Švedskem). Raziskovalci so se posvečali tudi različnim izrazom pripadanja ter predvsem nacionalnega pripadanja v ostalih umetnostnih oblikah, bodisi v primerjavi s književnostjo ali pa v zgolj eni umetnostni zvrsti. Število takšnih referatov je bilo zares veliko, sem pa so se uvrščale tako teoretske obravnave kot tudi različne študije primerov. Mnogi so tako pritegnili v obravnavo likovno umetnost, film, fotografijo, veliko prispevkov pa se je posebej posvetilo stripu, ki je dandanes v literarni vedi zelo popularna zvrst za interdisciplinarno preučevanje. Posebej lahko izpostavimo sekcijo o otroški in mladinski književnosti, ki narodnostno in kulturno pripadanje obravnava na poseben in samosvoj način. Veliko referatov je pretresalo tudi različne oblike nostalgije v književnosti, predvsem v povezavi s pripadnostjo kraju, prostoru ali naciji, številne, ki so razpravljali o povezavah med hrepenenjem, pripadanjem ter spolom, pa bi lahko teoretsko umestili v tako imenovane študije spola. Nekateri referenti so obravnavali izraze pripadanja ter hrepenenja pri posameznih avtorjih (izstopala sta predvsem Joyce in Yeats), v različnih nacionalnih književnostih (svojo sekcijo so na primer organizirali estonski komparativisti, posebna sekcija je bila posvečena španski književnosti, spet na drugi sekciji so razpravljali o literarnih odnosih med Irsko in Japonsko) ali pa v literarnozgodovinskih obdobjih – npr. na panelu v organizaciji slovenskih komparativistov so sodelujoči razpravljali o vzpostavljanju vprašanj nacionalnega v romantiki. Panel z naslovom *The Romantic (Be)Longing and National Poets: Imagining a Nation in European 19th-Century Literatures* je organiziral in vodil Marijan Dović, na njem pa je v treh zaporednih sekcijah svoje prispevke predstavilo 12 raziskovalcev, med njimi Marjan Dović, Marko Juvan, Jola Škulj in Urška Perenič. Zasnovan je bil v sklopu projekta »Nacionalni pesniki in kulturni svetniki Evrope«, ki obravnava oblike komemorativnega slavljenja in kanonizacije nacionalnih pesnikov in umetnikov v Evropi. Prav tako je bilo mogoče prisluhniti prispevkom iz danes zelo popularnih mediteranskih študij, medijskih študij, ustne književnosti, kulturnih študij, postkolonialnih študij, študija svetovne književnosti, traduktologije, naratologije in podobno. Ker je bila torej glavna tema konference tematsko široko odprta in so se udeleženci lahko tematike pripadanja ter hrepenenja lotevali

na različne načine, so referati odlično prikazali tekoče dogajanje v literarni vedi, predvsem pa so osvetlili njena glavna področja preučevanja in njene glavne metodološke usmeritve.

Konferenco je s svojim uvodnim predavanjem o pomenu pripadanja periferijam sveta otvoril Berthrand Westphal. V dobri uri je predstavil svoj novejši pogled na center in periferijo, pri čemer se je še posebej posvetil angleški likovni umetnici Brigitte Williams ter njenim umetniškim projektom, ki posebej tematizirajo prav odnos med centrom in periferijo. Likovna umetnica v svojih delih namreč preigrava pomen centra in periferije na način, ki prevprašuje in problematizira njuni tradicionalni razumevanji. S pomočjo njenih umetniških projektov oziroma likovnih podob, ki vizualno upodabljajo krog ter različne točke v razmerju do centra krožnice in samega roba krožnice, je Westphal premišljeval o tem, kako bi lahko razumeli sam center kot periferen, kako bi lahko center postal periferija oziroma kako ga decentralizirati in periferizirati ter kaj to pomeni tako za center kot za periferijo. V prispevku je zanimivo ugotavljal, da sama multiplikacija periferije pravzaprav periferizira sam center, tako da je provincializacija centra pravzaprav posledica mnoštva periferij. Ideja je seveda zelo zanimiva, saj implicira, da se je tradicionalni center (oziroma tradicionalni centri) z obratom pozornosti proti periferiji v zadnjih desetletjih (čisto konkretno na primer v postkolonialnih študijah in študijah svetovne književnosti) sam periferiziral in postal nekaj obrobnega. Razmislek o razvoju discipline bi to vsekakor dokazoval, saj dandanes »periferna« književnost zaseda osrednjo področje komparativističnih raziskav. A kot je po samem predavanju pripomnila ena izmed udeleženk seminarja, takšno razumevanje odnosa med centrom in periferijo, čeprav na prvi pogled deluje neproblematično, uvaja neoliberalistični imperializem zahodnega sveta in s tem zgolj reproducira tradicionalni shemo nadrejenega centra in podrejene periferije. Vsekakor se zdi, da pri vprašanju o odnosu med centrom in periferijo nikakor ne smemo pozabiti pozicije moči, ki jo center ves čas poseduje. Govoriti o centru kot o enakovrednem ostalim periferijam pa je s tega stališča lahko problematično.

Drugo plenarno predavanje je sledilo po premiku udeležencev konference iz Dublina v Galway in je otvorilo drugi del srečanja. Emer O'Sullivan, raziskovalka mladinske in otroške književnosti, je spregovorila o geografskih vidikih mladinske književnosti, predvsem v povezavi z idejo konstrukcije nacionalne identitete. Ker sta otroška in mladinska književnost pogosto didaktični, vsaj z zgodovinskega vidika, je vloga nacionalne identitete ter drugih socialnih norm seveda pomembna. Za prve vire, ki obravnavajo soočenja s tujimi narodi in kulturami ter so namenjeni predvsem mladini, lahko štejemo številne priredbe in skrajšave Gulliverjevih

potovanj ter Robinsona Crusoea. Besedili sta vzpostavili dva narativna modela mladinskih pripovedi, ki obravnavajo izmišljene, fantazijske dežele ali pa na realističen način opisujejo tuje, »eksotične« kraje. V 18. in 19. stoletju so bile zelo pogoste otroške knjige, namenjene izobraževanju otrok o drugih narodih in tujih kulturah, za ta dela pa je značilno, da tuje narode predstavijo kolonialistično in orientalistično – takšno je na primer delo *The Little Traveller* J. Steerwella. Na prehodu iz 19. v 20. stoletje se je ta vidik mladinske književnosti nadaljeval, vendar pa se je v tem času združil s socialnimi vidiki lastnega naroda v primerjavi s tujimi narodi, pri čemer so angleške mladinske knjige seveda povzdigovala angleški meščanski sloj. Konec 20. stoletja pa je prinesel kar nekaj novosti pri tem, kako mladinska književnost obravnava pojmovanje tujih narodov, nacionalnosti in narodne pripadnosti. Emer O'Sullivan je tako opozorila na številna otroška dela, ki na primer obravnavajo problematiko migracij, priseljencev ter manjšin. Prav tako pa je izpostavila nekaj primerov, kjer je sama nacionalnost fantazijsko prevpraševana in dekonstruirana.

Ob tematski širini konference je potrebno pohvaliti izjemno organizacijo in razmeroma uravnoteženo obiskanost vseh sekcij. Organizatorji so poskrbeli tudi, da so bili prispevki primerno razvrščeni po sekcijah, saj so referati vedno obravnavali bodisi podobno temo ali pa izhajali iz istega metodološkega ozadja. Tako smo se lahko udeleženci brez večjih težav odločali, katero izmed sekcij bomo obiskali. Prav primerna razvrstitev prispevkov in dobra strukturiranost programa sta prispevala k zanimivim vprašanjem poslušalcev, živahnim debatam ter plodnim diskusijam, ki so se pogosto nadaljevale še med odmori. Posebej je potrebno izpostaviti tudi udeležbo mlajših raziskovalcev, predvsem doktorskih študentov z vseh kontinentov, kar je še dodatno prispevalo k razgibanosti prispevkov ter razprav. Tudi jezikovna uravnoteženost med obema uradnima jeziko- ma Evropske mreže za primerjalne literarne študije, torej med francoščino in angleščino, je bila solidna, predvsem če upoštevamo, da se je konferenca odvijala na Irskem. Dodatno pohvalo si zasluži tudi dobra organizacija odmorov, prehrane, pesniškega večera in enodnevnega izleta, ki sta odlično popestrila konferenčno dogajanje in omogočila tudi manj formalna navezovanja stikov med udeleženci.

Za konec je potrebno omeniti še nekaj sklepov z generalne skupščine članov Evropske mreže za primerjalne literarne študije, saj smo člani ob tem kongresu sprejeli nekaj bistvenih sprememb. Srečanje je vodil dosednji predsednik César Domínguez, ki je najprej podal poročilo o delovanju mreže, nato pa izpostavil ključne izzive, s katerimi se je potrebno soočiti v prihodnosti. Glavni problem tako predstavlja letni prispevek za računalniški suport pri vzdrževanju in nadgradnji spletnih strani REELC/ENCLS,

ki ga tehnično izvaja Sapiens d.o.o., računalniški inženiring iz Ljubljane, in je ključnega pomena za varno in uspešno delovanje mreže. Ker je za nemoteno delovanje potreben reden vir dohodkov, smo člani izglasovali, da REELC/ENCLS uvede članarino. Ker njena višina in način plačevanja še nista določena, smo izvršnemu odboru podelili tudi pravico do odločanja in vpeljave najprimernejšega načina financiranja mreže, bodisi v obliki zbiranja donacijskih sredstev članstva bodisi preoblikovanja mreže v obliko registriranega subjekta kot vseevropske asociacije ali združenja ali kako drugače. S financiranjem spletne strani se obeta tudi njena nadgradnja, saj bi tako prešli na elektronski način glasovanja za predstavnike v izvršnem odboru, ki bo potekalo preko iste spletne strani (podobno kot je to nekaj let nazaj uvedla Mednarodna zveza za primerjalno književnosti ICLA/AILC). Prav tako se bo razširila tudi dejavnost, saj naj bi mreža predvidoma vpeljala možnost štipendij za tiste doktorske študente, ki bodo svoja dela predstavljali na njenih rednih srečanjih, in nagrade za najboljše prispevke mlajših komparativistov. V nadaljevanju je dosedanja urednica biltena REELC/ENCLS Brigitte Le Juez predstavila poročilo o delu, Aleš Vaupotič pa poročilo o delovanju in nadgradnji spletne strani. Na zasedanju članov je bil izglasovan tudi nov izvršni odbor, katerega glavna koordinatorica bo v prihodnjem mandatu Brigitte Le Juez. Napovedano je bilo tudi sedmo srečanje članov Evropske mreže za primerjalne literarne študije, ki bo leta 2017 potekalo v Helsinkih.

Oktober 2015